

A 2068/5

AARDRIJKSKUNDIG
WOORDENBOEK
DER
NEDERLANDEN,

BJEENGEBRAGT

DOOR

A. J. van der Aa,

onder medewerking van eenige Vaderlandsche Geleerden.

VIJFDE DEEL.

H.

Te Gorinchem, bij
JACOBUS NOORDUYN.

1844.

vesting bezit te nemen, en stelden haar weldra in zoodanigen staat van verdediging, dat zij eenen zeer geduchten aanval zou hebben kunnen verduren.

Het wapen van HELLEVOETSLUIS is een schild, in twee afdeelingen verdeeld, voerende van boven op eenen grond van keel (rood) een lam van zilver, dragende eenen stok, waaraan eenen wimpel, over den schouder; van onderen, op eenen grond van hemelblauw, een gouden schip, varende op eene zee van zilver.

HELLEWICH, plaats in het graafs. *Zutphen*, prov. *Gelderland*, welke in het jaar 828 aan de kerk van Utrecht geschonken werd. Thans is het de buurs. HEELWEG. Zie dat woord.

HELLEWYK, buit. in het markgr. van *Bergen-op-Zoom*, prov. *Noord-Brabant*, arr. en 5 u. N. W. van *Breda*, kant. en 2 u. W. N. W. van *Zevenbergen*, gem. *Fijnaart-en-Heyningen*, $\frac{1}{2}$ u. N. van *Fijnaart*.

Deze buit., welke vermoedelijk haren naam ontleent van het nabijgelegen geh. de Hel, onder *Willemstad*, beslaat eene oppervlakte van 2 bund. 66 v. r. 18 v. ell., en wordt thans in eigendom bezeten door den Heer HUIBERT J. MARIS, woonachtig te *Willemstad*.

HELLINGDYK, dijk in de *Vier-Noorderkoggen*, prov. *Noord-Holland*.

Deze dijk heeft, bij den watervloed van November 1775, buitengewoon veel geleden.

HELLINGEN, op sommige kaarten ELINGEN of ELLINGEN gespeld, in het Fr. HELLANGE of HELANGE, d. in het balj. van *Luxemburg*, landmeijerij van *Bettemburg*, grooth. *Luxemburg*, kw., arr. en $2\frac{1}{4}$ u. Z. van *Luxemburg*, kant. en $\frac{1}{2}$ u. O. Z. O. van *Bettemburg*, gem. en $\frac{1}{2}$ u. W. ten Z. van *Frisingen*. Men telt er 380 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw.

De inw., die hier allen R. K. zijn, maken eene par. uit, welke tot het vic. apost. van *Luxemburg*, dek. *Remich*, behoort, en door eenen Pastoor bediend wordt. De kerk is aan den H. LAMBERTUS toegewijd.

Ten Zuiden van dit d. ligt het *Hellingerbosch*, een eigendom der plaats en hetwelk door den *Reeckweg*, die inmiddels een gedeelte van de Fransche gemeente *Hagen* doorsnijdt, met het d. verbonden is. Bij art. 58 van het tractaat van *Kortrijk*, van den 28 Maart 1820, is echter door het Fransche gouvernement aan de inw. van HELLINGEN de vrije doortogt langs den *Reeckweg* verzekerd.

HELLINGWEG, rijweg in *Hunsingo*, prov. *Groningen*, arr. *Appingedam*, kant. *Onderdendam*, gem. *Leens*, loopende zuidoostwaarts van het dorp *Leens* naar *Douwen* door lage landen, welke eertijds uit poelen en rietboren bestonden.

HELLOU, d. in den *Tielerwaard*, prov. *Gelderland*. Zie HELLOUW.

HELLOU (HUIS-TE-), voorm. adell. h. in den *Tielerwaard*, prov. *Gelderland*. Zie HELLOUW (HUIS-TE-).

HELLOUW, heerl. in den *Tielerwaard*, prov. *Gelderland*, *Benedendistrikt*, kw. en arr. *Tiel*, kant. *Geldermalsen*, gem. *Haafsten*; palende N. aan de heerl. *Gellicum* en *Rumpt*, O. aan *Haafsten*, Z. aan de *Waal*, W. aan *Herwijnen*.

Deze gem. bestaat uit den pold. *Hellouw*, benevens de *Krop* en andere uiterwaarden, en bevat het d. *Hellouw*, benevens eenige verstrooid liggende h. Zij telt 93 h., bewoond door 99 huisgez., uitmakende eene bevolking van ruim 340 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw.

De inw., die op 10 na alle Herv. zijn, maken eene gem. uit, welke tot de klass. van *Zalt-Bommel*, ring van *Tuil*, behoort. HELLOUW had met *Herwijnen* eerst te zamen éénen Predikant; JOHANNES COXIUS werd er beroepen in het laatst der zestiende eeuw, en vertrok naar Brandwijk c. a. in het jaar 1610. JOHANNES QUINT, beroepen in 1657, bleef te *Herwijnen*, toen HELLOUW in 1668 daarvan werd afgescheiden. HELLOUW beriep in 1668 GIBBERTUS BRAKEL, die, nadat JOHANNES QUINT, in 1671, van *Herwijnen* naar Aarlanderveen vertrokken was, beroepen werd te *Herwijnen* en derwaarts vertrok, waarop HELLOUW weder bij *Herwijnen* gevoegd werd, zoodat zij drie jaren eenen eïgen Predikant had. Na het instorten van de kerk, in het jaar 1674, bleef deze gem. zonder eigen Leeraar en de herderlijke zorgen opgedragen aan den Predikant van *Haaften* en *Herwijnen*, tot dat haar in het jaar 1825 weder van 's Lands wege eenen Predikant werd toegestaan, zijnde de eerste, die toen derwaarts beroepen werd, geweest JAKOB JAN BUYN, die in het jaar 1857 zijne dienst heeft nedergelegd. Het beroep geschiedt door den kerkeraad, hebbende de Ambachtsheer van zijne collatie afstand gedaan.

De R. K., van welke men er 10 aantreft, worden tot de stat. van *Varik* gerekend. — Men heeft in deze heerl. eene school, welke gemiddeld door een getal van omtrent 60 leerlingen bezocht wordt.

De heerl. HELLOUW, oudtijds HELLU, was zeker van ouds in handen van het geslacht, dat daarvan den naam voerde, en dat wegens het wapen *deux fâsces avec un Lambel en chef* (twee balken met eenen barnsteen in het hoofd) hetzelfde als *Herwijnen*, schijnt geweest te zijn, die, *gueules à deux fasces d'or* (rood met twee gouden balken) voerde, hoewel de kleuren van HELLOUW onbekend zijn. Sommigen houden voor niet onwaarschijnlijk, dat JOHAN VAN HELLU of VAN HEELU, die een gedicht op den slag van Woeringen, waarbij hij tegenwoordig was, geschreven heeft, uit dit Geldersche geslacht zoude gesproten zijn; maar hertegen strijdt, dat hij te Leeuw, in Braband, geboren is, en dat hij in het leger van den Hertog van Braband, en niet in dat van den Graaf van Gelre diende. GOOSSEN VAN HELLU was in 1343 Schepen van *Tuil*. JOHAN VAN HELLU liet twee dochters na, die, de eene na de andere, de tienden en de kerkgifte van HELLU, welke der abdij Abdinghof, uithoofde der gifte van MEINWERK, toekwam, in erfpacht namen, te weten ULINDIS VAN HELLU, vrouw van RUTGER VAN ZOELLEN, voor twee mark zilver, in 1352, en, na haar overlijden, hare zuster en erfgename AGNES VAN HELLU, weduwe van HUBERT VAN GOLBERTINGEN, in 1383. Deze bezat reeds de tienden van *Haaften*, en droeg beiden op aan haren neef EDMOND DE HELLU of DE ROVER. Of deze EDMOND tot het werkelijk bezit der erfpacht geraakt zij, of dat hij daarvan afstand deed, weet men niet; maar in het jaar 1417 gaf de abdij die tienden en kerkgift in erfpacht aan OTTO VAN ASPEREN, genaamd VAN VUREN, en het is te gelooven, dat hij ook de tienden van *Haaften* ontving, want den 25 Augustus 1425 gaf de Proost van Soest, als Pauselijke Commissaris, een vonnis van kerkelijken ban tegen hem, dewijl hij de pacht der tienden van *Haaften* en HELLOUW aan de abdij niet betaalde; welk vonnis den 5 Mei 1426, te Utrecht in het Kapittelhuis, werd afgekondigd, en gedurende de mis aan de roode deur (*valvis rubeis*) der kerk aangeplakt. Dit verschil moet bijgelegd zijn, want JOHAN VAN ASPEREN EN VUREN ontving de tienden en de kerkgifte van HELLOUW, in het jaar 1473, in erfpacht. ADAM VAN DER DUYN TOT WERKENDAM, als erfgenaam van zijnen vader CORNELIS VAN DER DUYN, zoon van Jonkvrouw

ELISABETH VAN DER DUYN, verklaarde in 1516 af te zien van alle eischen, die hij, namens zijne voorouders, op de tienden van *Haaften* en HELLOUW had. In het begin der vijftiende eeuw trouwde de erfdochter van HELLOUW, zonder dat men weet of zij tot het geslacht van HELLOUW of tot een ander behoorde, met WOUTER VAN HAEFTEN, en hoewel zij kinderen hadden, kwam evenwel de heerlijkheid HELLOUW aan Heer WALRAVEN VAN HAEFTEN, Ridder, zoon van Heer OTTO, WOLTERS broeder, en is bij zijne nakomelingen gebleven, hebbende dezelfde lotgevallen ondergaan en dezelfde bezitters gehad, als de heerlijkheid *Haaften*.

In den loop der zestiende eeuw komen nog onderscheidene personen voor, die den naam van HELLU voerden, zelfs in het jaar 1730 deed BALTHASAR VAN HELLU, Cantzeler van Wurtzburg, verscheidene pogingen bij het hof van Gelderland, om tot het bezit der heerlijkheid te geraken, waartoe hij, uithoofde van zijne voorouders, vermeende gerechtigd te zijn.

Thans wordt deze heerlijkheid in eigendom bezeten door den Heer H. VERPLOEGH VAN HELLOUW, woonachtig te Westzaan.

Het d. HELLOUW of HELLOU, oudtijds HELLOWE of HELLU, ligt $5\frac{1}{2}$ u. W. ten Z. van Tiel, 2 u. Z. W. van Gellicum, $\frac{1}{2}$ u. W. van *Haaften*. Men telt er, in de kom van het d., 50 h. en 190 inw.

De kerk werd, in het jaar 1031, door den Duitschen Keizer HENDRIK I, aan de abdij Abdinghof te Paterborn geschonken. Zij is, ten gevolge van eenen hevigen storm, in het jaar 1674, ingestort, waarna men de godsdienst te *Haaften* of Herwijnen moest bijwonen, terwijl men op het kerkhof eene loots had gezet tot berging der dijkmaterialen, waarop een torentje, in hetwelk de klok en het uurwerk geplaatst waren. In het jaar 1825 heeft echter de gem. op eigen kosten, eene nieuwe kerk op de fundamenten der oude, en eene Predikantswoning doen bouwen; inzonderheid heeft de Heer H. VERPLOEGH, Heer van *Hellouw*, door buitengewoon milde bijdragen, dit werk bevorderd. Deze kerk is een vierkant gebouw, met een torentje, doch zonder orgel.

Men had hier vroeger ook een adell. h. het Huis TE HELLOUW. Zie het volgende art.

De kermis te HELLOUW valt in den derden Woensdag en Donderdag in Julij.

Het dorp HELLOUW werd door den watervloed van 14 Februarij 1709 zeer geteisterd; doordien men de waterkeering op moest geven, verscheurde het water den dijk en maakte eene opening van omtrent 60 of 70 roeden. De huislieden, die met hunne huizen voor den doorbraak lagen, nog eenig vee en paarden door heggen en slooten jagende, vlugtte op den dijk, weinig of geen goed kunnende bergen. Vrouwen en kinderen werden spoedig jammerende naar den dijk gebracht, waar zij getuigen moesten zijn van den ondergang hunner huizen, want het overstortende water en indringende ijs nam in weinig tijds een aëllijk huis, in de wandeling doorgaans het *Spijkertje* genaamd, omtrent twintig roeden van den dijk, in de Graft liggende, met nog vier andere huizen, schuur en hooibergen, benevens de daarin zijnde granen, weg, zoo dat zelfs hunne fundamenten daar niet meer te vinden zijn.

Ongeveer eene eeuw later, in Januarij 1809, heeft het door den watervloed en storm zeer veel geleden, ofschoon geen mensch het leven heeft verloren en niet meer dan twee runderen zijn verdronken. Van de zeven en zeventig alhier staande huizen werden er achttien, als

ook zes koornbergen geheel vernield, en voorts een en vijftig andere huizen en twee koornbergen zwaar beschadigd. De toestand der inwoners was allerbeklagelijkst, daar zij bijna genoodzaakt waren, den dijk, waarop zij met het vee hunne toevlugt genomen hadden, uit hoofde van het wassende water, weder te moeten verlaten. Hierbij kwam, dat genoegzaam langs het geheele dorp het water over den dijk heenstortte, waardoor deze, zoo van buiten als van binnen, dermate afsloeg, dat men er nauwelijks meer over kon gaan. De vloed is er zestien duimen hooger geweest dan in het jaar 1784, terwijl de Dijk-schrijver G. KOLF veel heeft toegebracht tot redding van menschen en vee, en ijverig is werkzaam geweest om de dijken te behouden.

Het wapen van HELLOUW bestaat uit een veld van keel, met twee balken van goud, zijnde het wapen van Herwijnen, doch hebbende tot breekteeken (brisure) een barnsteen van (goud of zilver) in het hoofd.

HELLOUW (HUIS-TE-) of HET-HUIS-TE-HELLOU, oudtijds HET-HUIS-TE-HELLOWE of het HET-HUIS-TE-HELLU geheeten, voorm. adell. h. in den *Tielerwaard*, prov. *Gelderland*, *Benedendistrikt*, arr. en $5\frac{1}{2}$ u. W. ten Z. van *Tiel*, kant. en 2 u. Z. W. van *Gellicum*, gem. en $\frac{1}{2}$ u. W. van *Haaften*, 5 min. W. van het d. *Hellouw*.

Dit huis is bij de doorbraak, op Donderdag den 14 Februarij 1709, vernield, zoodat men thans ter plaatse, waar het gestaan heeft, niets ziet dan eene wiel, op welker bodem de grondslagen van het huis nog liggen. De daartoe behoord hebbende gronden worden thans in eigendom bezeten door den Heer H. VERPLOEGH van HELLOUW, woonachtig te Westzaan, die mede een huis bezit, hetwelk nabij de plaats gebouwd is, waar het oude huis gestaan heeft.

HELLOUW (POLDER-VAN), pold. in den *Tielerwaard*, prov. *Gelderland*, *Benedendistrikt*, arr. *Tiel*, kant. *Gellicum*, gem. *Haaften*; palende N. aan den Polder-van-Gellicum en den Polder-van-Rumpt, O. aan den Polder-van-Haaften, Z. aan de Krop en de Waal, W. aan den Polder-van-Herwijnen.

Deze pold. wordt verdeeld in vijf blokken, als: Over-den-Broek-korf, Over-de-Paalgraaf, Over-de-Korfgraaf, het Blok-beneden-de-Steeg en het Blok-boven-de-Steeg. Hij beslaat eene oppervlakte van 752 bund. 10 v. r. 33 v. ell., bestaande uit hooi-, wei-, bouwland en houtgewassen, meestal laag gelegen. Men vindt daarin eene vogelkooi, alsmede twee watermolens, om het water uit te malen in eene molenvliet, welke zich aan de zoogenoemde Laarsluis, tegenover het dorpje Acquoi, in de Linge ontlast. Het polderbestuur bestaat uit drie Leden, geadsisteerd met eenen Polder-Secretaris.

HELLOWE, oude naam van het d. HELLOUW in den *Tielerwaard*, prov. *Gelderland*. Zie HELLOUW.

HELLOWE (HET-HUIS-TE-), oude naam van het adell. h. HET-HUIS-TE-HELLOUW in den *Tielerwaard*, prov. *Gelderland*. Zie HELLOUW (HET-HUIS-TE-).

HELLU, oude naam van het d. HELLOUW in den *Tielerwaard*, prov. *Gelderland*. Zie HELLOUW.

HELLU (HET-HUIS-TE-), oude naam van het adell. h. HET-HUIS-TE-HELLOUW in den *Tielerwaard*, prov. *Gelderland*. Zie HELLOUW (HUIS-TE-).

HELLUM of HELM, d. in *Fivelgo*, prov. *Groningen*, arr. en 3 u. N. O. van *Groningen*, kant. en $2\frac{1}{2}$ u. N. O. van *Hoogezand*, gem. en 1 u. N. N. O. van *Slochteren*. Het bestaat uit eene verstrooide b., langs den zandigen, boomrijken rijweg, waar aanzienlijke boerderijen